

Μπιενάλε με ανέμους Μεσογείου

Σύγχρονη Τέχνη στη Θεσσαλονίκη από τη διεθνή φήμη επιμελήτρια Adelina Cuberyan von Furstenberg

«La Prua (The Prow)», 2009. Λάδι σε καμβά της 43χρονης Ιταλίδας Marta Dell' Angelo που ζει και εργάζεται στο Μιλάνο.

Της ΓΙΩΤΑΣ ΜΥΡΤΣΙΩΤΗ

«Σήμερα μια Μπιενάλε πρέπει να ευαισθητοποιεί το κοινό για την κατάσταση που επικρατεί σε όλο τον κόσμο. Αυτό επιχειρούμε να προκαλέσουμε με την τέχνη ως πηγή αναγνωρίσιμης αντίστασης στη μεταμόρφωση που συντελείται μπροστά μας παντού και κυρίως στις χώρες της Μεσογείου». Για τη διεθνή φήμη επιμελήτρια Adelina Cuberyan von Furstenberg το ζητούμενο και ο στόχος ήταν εξ αρχής ξεκάθαρος. Δεν την ενδιέφερε μια ακόμη Μπιενάλε για να εμπλουτίσει το βιογραφικό της αλλά ένα διευρυμένο πρότζεκτ στη λογική της ακτιβιστικής της δράσης όπου είναι αφοσιωμένη τα τελευταία χρόνια. Βρέθηκε λοιπόν στη Θεσσαλονίκη εν μέσω αλυσισδωτών εξεγέρσεων (Κωνσταντινούπολη, Βραζιλία) για να στήσει την 4η Μπιενάλε Σύγχρονης Τέχνης του Κρατικού Μουσείου Σύγχρονης Τέχνης. Με τη Μεσόγειο ως πεδίο ει-

Δεκάδες καλλιτέχνες από 25 χώρες θα παρουσιάσουν τη δουλειά τους χρησιμοποιώντας όλα τα εικαστικά μέσα.

Η επιμελήτρια Adelina Cuberyan von Furstenberg για τέσσερις μήνες θα στρέψει το κοινό μέσω της Τέχνης στο καζάνι της Μεσογείου και στα ανθρώπινα δικαιώματα.

καστικής έρευνας, η κεντρική έκθεση που επιμελείται «Παντού και τώρα», συνοψίζει ταυτόχρονα τη δική της οπτική για τον ρόλο της σύγχρονης, ανεξάρτητης, τέχνης πανταχού παρούσα για όλους και για όλα. Συναντηθήκαμε ένα πρωινό πριν ξεκινήσει το υπερφορτωμένο πρόγραμμα της. Επρεπε να επιβλέψει όλους τους μουσειακούς και δημόσιους χώρους όπου από τον ερχόμενο Σεπτέμβριο και για τέσσερις μήνες ένα ακόμη πρότζεκτ αντίστοιχο αυτών της Μπ Κυβερνητικής Οργάνωσης «Art for the World» της οποίας είναι πρόεδρος, θα στρέψει το κοινό μέσω της Τέχνης στο καζάνι της Μεσογείου και στα ανθρώπινα δι-

καιώματα. Η αρμενική καταγωγή, Ελβετή υπήκοος, ανεξάρτητη επιμελήτρια, κινηματογραφική παραγωγός γεννήθηκε στην Κωνσταντινούπολη, μεγάλωσε στην Ιταλία, ζει στην Ελβετία, εργάζεται παντού. Πολίτης του κόσμου αλλά η Ελλάδα, όπου έρχεται εδώ και τριάντα χρόνια, «είναι το σπίτι μου», λέει στα ελληνικά. «Εδώ δεν νιώθω ξένη. Αισθάνομαι ελεύθερη. Ειδικά στη Θεσσαλονίκη γιατί είναι σαν εμένα. Κοσμοπολίτικη».

Ως μια από τις πιο «οργανωμένες και συνεπείς επιμελήτριες» τη σύστησε ο πρόεδρος του ΚΜΣΤ Κατερίνα Κοσκινά. Κι όπως αποδεικνύεται, βρήκε τον κατάλληλο άνθρωπο στην κατάλληλη εποχή. Μια ακτιβίστρια που όπως διευκρινίζει στην Κ, «δεν προωθώ καλλιτέχνες αλλά ιδέες». «Οι Μπιενάλε, μετά το '93 της Βενετίας, δεν είναι κάτι σημαντικό στην καριέρα μου, γιατί δουλεύω για τη ΜΚΟ κάθε μέρα εδώ και δεκαπέντε χρόνια» εξηγεί. Η ιδέα Οργάνωσης για την Τέχνη γεννήθηκε πριν η φτώχεια της οικονομικής κρίσης εξαπλωθεί στην Ευρώπη. Ήμουν διευθύντρια στο Κέντρο Σύγχρονης Τέχνης της Γκρενόμελ όταν πηγαίνοντας στην Αμερική, επί Ρέιγκαν, έβλεπα φτωχούς ανθρώπους. Μου θύμιζαν εικόνες από τα παιδικά μου χρόνια στην Κωνσταντινούπολη. Αρχισα να συνειδητοποιώ ότι η Τέχνη δεν είναι λούσο. Είναι αναγκαίοτητα».

Η εμπειρία από τη συνεργασία της με τον ΟΗΕ στην 50ή επέτειο αποτέλεσε τη μαγιά για την ίδρυση της ΜΚΟ ART for the World, ως συνεργαζόμενο φορέα του τμήματος Δημόσιας Πληροφόρησης του ΟΗΕ για τη διάδοση των αρχών της Οικουμενικής Διακήρυξης για τα ανθρώπινα δικαιώματα μέσω της σύγχρονης τέχνης και του κινηματογράφου. «Είναι ένας φτωχός οργανισμός αλλά οι άνθρωποί της εργάζονται με υπευθυνότητα και στόχευση. Πληρώνονται λίγο, αλλά πληρώνονται. Διατηρεί δύο γραφεία τα οποία αποτελούν δωρεές μελών. Ενα σε μια χώρα της Ε.Ε., στο Μιλάνο και το δεύτερο σε χώρα εκτός Ε.Ε. στην Ελβετία. Δεν συντηρείται από κρατικές επιχορηγήσεις. Κάνουμε πρότζεκτ μόνο όταν έχουμε χρήματα. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο, βρήκα ενδιαφέρουσα την πρόσκληση της Κατερίνας (Κοσκινά). Να εξελίξω την ιδέα της Art of the World στο καινούργιο περιβάλλον της κρίσης που περνάει η Ελλάδα, με την τέχνη όχι ως εμπόρευμα αλλά ως κοινό αγαθό, ως σχολίο της σύγχρονης πολιτιστικής, πολιτικής και κοινωνικής πραγματικότητας στη Μεσόγειο με τη διεθνή της διάσταση».

Περιμένουμε μια καλύτερη τέχνη

Μια Μπιενάλε στο περιβάλλον της κρίσης για την Adelina von Furstenberg δεν πρέπει να έχει κατευθυνόμενο μήνυμα. Σημασία έχει η δημιουργικότητα και η ελευθερία σ' ένα πεδίο απολύτως ανοιχτό. «Είναι μια ευκαιρία να δούμε την τέχνη ως κάτι σημαντικό στη ζωή μας, να μας φέρει σε επαφή με τον κόσμο, με την πραγματικότητα. Τέχνη που να δημιουργεί ένα ζωντανό διάλογο πάνω σε παγκόσμια ζητήματα. Είναι πιο σημαντικό από το να βλέπεις ένα έργο κρεμασμένο στον τοίχο. Δείτε τις αλλαγές που συντελούνται τα τελευταία χρόνια στη Μεσόγειο και όχι μόνο. Όταν σχεδιάζα τη διοργάνωση, τα γεγονότα στην Τουρκία δεν είχαν ξεκινήσει. Εξεγερμένοι στην Κωνσταντινούπολη και σε άλλες πόλεις, εξεγερμένοι στη Βραζιλία, νέες μορφές διαμαρτυρίας, Twitter, Facebook, αλληλεγγύη, περφόρμανς, όλα σαν μια διάδραση, μια ζωντανή επικοινωνία».

– Οι κοινωνικοπολιτικές συνθήκες διαμορφώνουν διαφορετικές μορφές δημιουργικής έκφρασης; – Τώρα μέσα από την κρίση περιμένουμε μια καλύτερη τέχνη. Αλλά θα σου πω τον φόβο μου. Στον κινηματογράφο υπάρχουν δύο είδη: η χολιγουντιανή και η ανεξάρτητη παραγωγή. Το Φεστιβάλ Θεσσαλονίκης ανήκει στον ανεξάρτητο κινηματογράφο, τα Οσκαρ στον εμπορικό. Ίδια κατάσταση επικρατεί και στην εικαστική τέχνη. Υπάρχουν μεγάλοι καλλιτέχνες, σπουδαία ονόματα με έργα εξαιρετικής ποιότητας αλλά είναι καλλιτέχνες του Χόλιγουντ. Από την άλλη πλευρά, ανεξάρτητοι καλλιτέχνες που συμμετέχουν σε ανεξάρτητες Μπιενάλε, όπως αυτοί που θα παρουσιάσουν τη δουλειά τους στη Θεσσαλονίκη. Προσέξτε: Δεν είναι δημιουργοί δεύτερης κατηγορίας, αλλά η διαφορά τους είναι δεδομένη εξ αρχής: καλλιτέχνες ανεξάρτητης τέχνης και καλλιτέχνες χολιγουντιανής τέχνης. – Και στη Θεσσαλονίκη τι περιμένουμε;

– Μια Μπιενάλε της ανεξάρτητης τέχνης με πολιτικά έργα ως μορφή διαμαρτυρίας; Πολιτικά σε ό, τι αφορά το ΠΟΛΙΣ και όχι την πολιτική και τους πολιτικούς. Εβλεπα στο Διαδίκτυο εικόνες από την Κωνσταντινούπολη: μια ομάδα ανθρώπων να στέκονται ακίνητοι σε ένα σούπερ μάρκετ. Αυτός είναι ένας τρόπος διαμαρτυρίας, αλλά τώρα είναι κάτι περισσότερο. Μια περφόρμανς της Μαρίας Αμπράμοβιτς δείχνει έναν άνθρωπο να στέκεται έτσι ακριβώς, οπότε αναρωτήθηκα τι είναι, τελικά, τέχνη; Ένας άνθρωπος που στέκεται σ' ένα έργο τέχνης ή στον δημόσιο χώρο; Η απάντηση βρίσκεται ακριβώς στην έννοια του πολιτικού εκ του ΠΟΛΙΣ. Γι' αυτό με ενδιαφέρει να δουλέψω με καλλιτέχνες σε δημόσιους χώρους, με τέχνη που να απευθύνεται σε όλους και όχι μόνο για αγοραστές ή συλλέκτες. Τέχνη που να εντάσσεται δυναμικά στη ζωή μας, τέχνη που να προκαλεί σκέψη. Γι' αυτό ακριβώς πρέπει να είναι τέχνη υψηλής ποιότητας, γνήσια, ειλικρινής. – Ποια αίσθηση θα αποκομίσει ο επισκέπτης φεύγοντας από την

έκθεση «Παντού και τώρα»; – Η προσπάθειά μου είναι να δεί έργα με ευαισθησίες. Ακόμη και αν δεν γνωρίζει τον καλλιτέχνη, να σταθεί απέναντι στο έργο του με ενεργητικό τρόπο. Τα έργα της έκθεσης αφηγούνται ιστορίες. Δεν υπάρχει τίποτα αφηρημένο. Μεταφέρουν θέματα που ήδη ο επισκέπτης τα γνωρίζει. Κριτήριο για την επιλογή των καλλιτεχνών στην Μπιενάλε Θεσσαλονίκης ήταν το ρευστό πολιτικό σκηνικό της Μεσογείου. Διαμάχες, συγκρούσεις, τώρα πιο ορατές, έλλειψη ελευθερίας και βίας στην Τουρκία και τη Συρία, οικολογικές καταστροφές. «Το θέμα έκανε πιο εύκολη την επιλογή των έργων, αλλά ήρθαν στο κατάλληλο σημείο την κατάλληλη στιγμή. Όταν σχεδιάζα το πρότζεκτ, τα γεγονότα στην Τουρκία δεν είχαν ξεσπάσει. Στο κείμενό μου για την έκθεση έγραφα την ελληνική λέξη «καιρός» η στιγμή. Οι καλλιτέχνες που έρχονται από 25 χώρες της Μεσογείου, αλλά και από Κούβα, Ινδία, Ιράν Βραζιλία, είτε με έργα που δημιουργήσαν ειδικά για την Μπιενάλε είτε με έργα που προσεγγίζουν το θέμα, είναι προσλωμένοι στην ιδέα να έρθουν στη Θεσσαλονίκη. Ήθελαν πολύ να έρθουν. Όλοι θέλουν να έρθουν στην Ελλάδα. Πατί είναι ένας τόπος για μια «επαναστατική» παρουσίαση της δουλειάς τους. Η συμμετοχή τους στην Μπιενάλε Θεσσαλονίκης δηλώνει ταυτόχρονα συμπαράσταση και στους ανθρώπους της».

Εικόνα (στη μέση) από το τριλεπτό βίντεο «Dangerous Games» (2008) της 67χρονης Μαρίας Αμπράμοβιτς υπενθυμίζει ότι πάνω από 200.000 παιδιά σε περισσότερες από 20 χώρες του κόσμου μετέχουν σε ένοπλες συγκρούσεις. Παραχώρηση της Galerie Guy Bartschi, Γενεύη. «Οι χαμάλνδες» της Γκιουλιούν Καραμουσταφά από την Τουρκία (επάνω και κάτω).

«Δεν υπάρχει πια δεξιό και αριστερό, αλλά εμπορικό και ανεξάρτητο. Αυτή είναι σήμερα η μεγάλη αλλαγή.»

Υπάρχει μία μικρή διαφορά: η Ελλάδα είναι μια ελεύθερη χώρα. Δεν ξέρω τι θα συνέβαινε αν καλλιτέχνες της ανεξάρτητης τέχνης ήθελαν να πάνε στην Κωνσταντινούπολη. Στην Ελλάδα είναι εύκολο να παρουσιάσεις τη δουλειά σου. Ακόμη και αν έχεις πρόβλημα, δεν σε συλλαμβάνουν στον δρόμο... Εκεί εστιάζει την αγώνια της για τη γενέθλια πόλη και για πολλές άλλες όπου η ελευθερία δεν είναι πάντα αυτονόητη. «Πρέπει να αντισταθούν, γιατί αυτή είναι μια πολύ κακή δικτατορία», αναφέρει για τις διαδηλώσεις που τάραξαν τη γειτονική χώρα. «Ο Ταγίπ Ερντογάν μιλάει στον κόσμο σαν να απευθύνεται σε μικρά παιδιά. Οι άνθρωποι της Τουρκίας δεν είναι καλύτεροι, αλλά πολίτες ενός γενικότερου πολιτισμένου κόσμου».